

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΣ

Ἀναφορά σὲς συνθήκες ζωῆς
τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορείου Ἡπείρου

16/4

ΝΕΑ
ΘΕΣΙΣ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ - ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΣ

Ἀναφορὰ στὶς συνθηκὲς ζωῆς
τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορείου Ἠπείρου

Κωσταντῖνος Κυριακοῦ

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ - ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΣ

Ἀναφορὰ στὶς συνθηκὲς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων
τῆς Βορείου Ἡπείρου

1η ἔκδοσις ἀπὸ τὸν ἐκδοτικὸ οἶκο «ΝΕΑ ΘΕΣΙΣ»

Ἴπποκράτους 65, 106 80 ΑΘΗΝΑΙ

Τηλ.: 3634932, Τηλεομοιότυπον: 3617592

Τὴν ἐπιμέλεια εἶχε ὁ ἐκδότης Ἰωάννης Σχοινᾶς

ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΑΣ

ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 55978

ΗΜΕΡΑ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 12-9-2014

ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘΜ.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ - ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΣ

Ἐναφορὰ στὶς συνθηκὲς ζωῆς
τῶν Ἑλλήνων τῆς Βορείου Ἠπείρου

ΠΡΟΛΟΓΙΖΕΙ Ο ΑΧΙΛΛΕΥΣ ΛΑΖΑΡΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ 1997

**ΝΕΑ
ΘΕΣΙΣ**

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ἀπὸ τὸν Ἀχιλλέα Λαζάρου	15
Ἄγώνας καὶ ὄχι ὑποταγή, εἶναι καθῆκον ὄλων, ὄχι κάποιων	17
Εἰσαγωγή	21
Στὸ Γυμνάσιο	25
Ἡ δράση καὶ τὸ φάντασμα	29
Ἡ δίκη (16-12-1974)	37
Στὸ κελλί (ἀρ. 1) καὶ ὁ «Λύκος»	39
Στὸ στρατόπεδο 313 (Κάουσι) Τίρανα	43
Τὸ στρατόπεδο «ἐπιμορφώσεως» 303 Σπάτς καὶ τὸ μαρτυρικὸ τέλος τοῦ Ἀριστοτέλη	47
Ἡ Γαλαρία	63
Ἡ Μάννα	65
Συλλογισμὸς	69
Τὰ κελλιά τοῦ θανάτου	73
Ὁ Σταῦρος Γκοῦτζος	75
Ὁ ἐκλεκτὸς τοῦ Θεοῦ	77
Ἡ «πειθαρχικὴ ομάδα», οἱ ἥρωες καὶ ἡ Σιγκουρίμι	81
Κωμικο-τραγικά	93
Ἀποφυλάκιση - Ὑπομονή	97
Τὰ φιλιὰ τοῦ Ἰούδα. Ἡ αὐταπάρνηση	101
Οἱ βρυκόλακες	109
Ἡ πρώτη ἀπόπειρα. Τὸ μαρτύριο	127
Ἡ δεύτερη ἀπόπειρα. Στὰ ὅρια τῆς τρέλας	143
Ἀναγέννηση, ἄγχος, ἀγωνία καὶ ἀγώνας	153
Ἐλπίδα καὶ συγκίνηση	171
Ἡ ΕΝΩΣΗ καὶ οἱ ὑποσχέσεις τῶν ὑπευθύνων. Τὸ Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε	177
Οἱ ἐκλογὲς στὴν ΟΜΟΝΟΙΑ καὶ ὁ Θεοδωρῆς Μάλλιος	197
Ἡ ἀπόπειρα τῶν «ἀγνώστων»	201
Τὸ καθῆκον καὶ ἡ ἀλληλεγγύη	205

Ἡ ἐνότης στὸ χῶρο μας ἔργο τῶν πρώην πολιτικῶν φυλακισθέντων	229
Οἱ συνωμότες καὶ ἐμεῖς	237
Προδομένοι	251
15 Αὐγούστου 1994: Πλαστογραφία, ἀπάτη	
24 Δεκεμβρίου 1994.	266
Οἱ ἀμετανόητοι. Ἀπογοήτευση καὶ δάκρυα	333
Οἱ ἐπαγγελματίες καὶ οἱ ἔνδοξοι πατριῶτες	337
Ἄσυγχώρητοι οἱ συνειδητοὶ κακοῦργοι	343
Παραβολή	345
Παράθεση στοιχείων καὶ φωτογραφιῶν	349
Κατάλογος διεθνῶν φορέων καὶ προσωπικοτήτων ποὺ ἀνταποκρίθηκαν θετικὰ ὑποστηρίζοντας τοὺς «5»	351
Συνοπτικὸ σημεῖωμα γιὰ τὸ βορειοηπειρωτικὸ	355
Τὸ κείμενο τῆς ἐπιστολῆς ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τῆς Χρυσούλας Τοπαλίδου	358
Τὸ δημοσίευμα τῆς ἐφημερίδος «ΝΕΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ»	361
Φωτογραφίες ἀπὸ τὴν δίκη τῶν «5»	367
Συμπαράσταση στοὺς «5» (ἔγγραφα ἀπὸ τὸ ἀρχεῖο τοῦ κ. Ἀγγελάκου)	385
Ὁ Πολωνὸς καθηγητὴς Ἀντρέϊ Ζεπλίνσκι καὶ ἡ ΔΑΣΕ	395

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θέλω νὰ εὐχαριστήσω αὐτοὺς ποὺ μὲ βοήθησαν στὴν ἔκδοση τοῦ βιβλίου μου:

1) Τὸν κ. Ἀθανάσιο Κόρμαλη καὶ τὸν κ. Ἰωάννη Σχοινᾶ ποὺ μοῦ διόρθωσαν ὀρθογραφικὰ καὶ ἐκφραστικὰ λάθη.

2) Τὸν κ. Εὐάγγελο Ἀγγελᾶκο ποὺ μοῦ διέθεσε τὸ ἀρχεῖο του.

3) Τὸν κ. Ἀχιλλέα Λαζάρου ποὺ ἔγραψε τὸν Πρόλογο καὶ βοήθησε στὶς διορθώσεις.

4) Τὸν φίλο μου ἐκδότη κ. Ἰωάννη Σχοινᾶ ποὺ μὲ ἔπεισε νὰ τὸ γράψω.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Περίπου πρὸ ἔτους ἕκαμα τὴν πρώτη ἀνάγνωσις ἑνὸς μεγάλου κεφαλαίου τοῦ βιβλίου, πού μοῦ δόθηκε μὲ τὴν παράκλησις νὰ διατυπώσω γνώμη γιὰ τὴν ἀξία ἢ ἀπαξία του. Ἐνωρίτερα καὶ ἐντελῶς τυχαῖα εἶχα γνωρίσει τὸν συγγραφέα στὰ Γραφεῖα ANGELAKOS (HELLAS), πού ἀνήκουν στὸν ἐφοπλιστὴ Εὐάγγελος Ἀγγελᾶκο, πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς Συμπαραστάσεως Βορειοηπειρωτῶν Λονδίνου μὲ πολυσχιδῆ πατριωτικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ προσφορὰ στὸ ἐνεργητικὸ του, γιὰ τὴν ὁποία ἐπάξια ἔτυχε πρόσφατα τιμητικῆς διακρίσεως. Χάρη δὲ στὴ δεύτερη ιδιότητα γνωρίσθηκα παλαιότερα μαζί του, κατὰ τὴν ἐκδήλωσις γιὰ τὸ Βορειοηπειρωτικὸ στὸ Πολιτιστικὸ Κέντρο τοῦ Δήμου Κηφισιάς, στὴν ὁποία συμμετεῖχα ὡς ὁμιλητῆς κατόπιν προσκλήσεως τοῦ ἠπειρωτικῆς καταγωγῆς δημάρχου, ἱατροῦ Β. Γκατσόπουλου.

Πρὸς ἐξοικονόμησις χρόνου καὶ ταχύτερης ἀνταποκρίσεως σκέφθηκα νὰ τὸ διαβάσω ἀξιοποιῶντας εὐκαιρία ταξιδιοῦ μὲ πλοῖο, ἂν καὶ ἐπικρατοῦσαν νότιοι ἄνεμοι, πού ἐπιφέρουν φοβεροὺς κλυδωνισμούς. Σύντομα ἢ δοκιμασία τῶν ἐπιβατῶν διέρχεται φάσεις ἀπερίγραπτες, πρωτόγνωρες καὶ γιὰ τὰ μέλη τοῦ πληρώματος. Ὅμως ἔμεινα ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὰ συμβάντα φρίκης καὶ κτηνωδίας, βασανιστηρίων, στὰ ὁποῖα μακροχρόνια ὑποβλήθηκε ὁ συγγραφέας, ὥστε νὰ ἀδυνατῶ νὰ διανοηθῶ διακοπὴ ἀπὸ ντροπὴ, δοθέντος ὅτι οἱ παροδικῆς ταλαιπωρίες μου ὠχριοῦσαν στὴ σύγκρισις μὲ τὴν ἀσύλληπτη παραφορᾶς μεθόδους καὶ σωματικῆς ἐντοντώσεως συνανθρώπων.

Σαφέστατα συγκλονίσθηκα, μολονότι τὰ δεινὰ τῶν Βορειοηπειρωτῶν δὲν μοῦ ἦσαν ἄγνωστα, ἀφοῦ ἡ Βόρειος Ἡπει-

ρος συνιστᾶ ἓνα ἀπὸ τὰ ἐπιστημονικὰ θέματα, στὰ ὅποια ἔχω ἐμβαθύνει χρησιμοποιοῦντας ἑλληνικὴ καὶ ξένη βιβλιογραφία, καθὼς καὶ προφορικές πληροφορίες ἀπὸ φυγάδες Ἑλληνες καὶ Σκυπιτάρους, ὅπως αὐτοαποκαλοῦνται οἱ ἀκραιφνεῖς Ἀλβανοί, τόσο τῆς Ἀλβανικῆς ἐπικράτειας ὅσο καὶ τῆς τέως Γιουγκοσλαβικῆς. Ἐπὶ πλέον στὴ Σορβόννη εἶχα ἄμεση καὶ πρόθυμη ἀρωγὴ κατὰ τὸ στάδιο συλλογῆς τοῦ πληροφοριακοῦ ὑλικοῦ μέσω σπουδαστῶν μου καὶ αὐτοεξορίστων, πού ἐπέδειξαν ἰδιαίτερη κατανόηση ἐκλαμβάνοντας προσφυέστατα τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ἐπωφελῆ γιὰ ὅλους τοὺς ἀναξιοπαθοῦντες, ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἐθνικότητα, γλῶσσα, θρησκεία.

Δὲν χωρεῖ ἄλλωστε ἡ παραμικρὴ ἐπιφύλαξη γιὰ τὴν ἀκρίβεια τῆς ἀπεικονίσεως τῶν ἱστορουμένων, πού συνάμα ἀποτελοῦν ἀνεξίτηλες μνημεις καὶ ἐπώδυνα βιώματα ἑνὸς συγγραφέα μὲ ὀλοφάνερη τὴν ἀξιοπιστία. Πράγματι σ' ὅποιον διαθέτει στοιχειώδη δεξιότητα φυσιογνωμικῆς ἢ ἐμφάνιση τοῦ συγγραφέα ἐμπνέει ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ γνωριμίας τὴν ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη. Διόλου δὲ δὲν διαφαίνονται στὸ πρόσωπό του καὶ τὸ ὅλο παράστημα εὐδιάκριτα γνωρίσματα ἥρωα. Δίνει τὴν ἐντύπωση συνηθισμένου καὶ κοινοῦ ἀνθρώπου, πού ἀκτινοβολεῖ μὲ τὴν ἀγαθότητα, τὴν ἀπλότητα, τὴν πραότητα, τὴν ἡρεμία, τὸ πρόσχαρο, τὸ τέλειο λελογισμένο καὶ τὸ αὐτούσια σοφό, ἀπότοκο ὄχι σπουδῶν ἀλλὰ πανάρχαιας ἀνεκτίμητης πολιτισμικῆς παραδόσεως τῆς πατρίδας του, τῆς Ἡπείρου, τῆς κοιτίδας τοῦ Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ ἀναγνώστης δὲν πρέπει νὰ ἀντιπαρέρχεται βιαστικὰ σελίδες τοῦ βιβλίου, στὶς ὅποιες ὁ συγγραφέας ὀνομαστικὰ μνημονεύει Σκυπιτάρους, μάρτυρες ὑπερασπίσεως του κατὰ τὴν πολύκροτη δίκη τῶν «5» στὰ Τίρανα. Διότι οἱ καταθέσεις ἀποστομώνουν καὶ κατεξευτελίζουν ὅλους ἐκείνους, πού στάθηκαν δύσπιστοι στὴν προφανῆ ἀθώτητα ἐνθαρρύνοντας τοὺς δήμιους καὶ δῆθεν δημοκράτες τῆς γειτονικῆς χώρας μὲ πρωτοκάθεδρο τὸν ἀρνησίπατρι καὶ ἀρνησίθρησκο Μπερίσσα (Βλ. Νέα Ἑστία - Ἀφιέρωμα στοὺς λαοὺς τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου - Χριστούγεννα 1994, 84α). Ἀποκτοῦν δὲ βαρύνουσα σημασία ὅσα ἔχει ἐκστομίσει ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου ὁ Ἐκερέμ Καβάγια, γεννημένος στὴ Σκόδρα, κάτοικος Τιράνων, πα-

νεπιστημιακός μηχανολόγος-ηλεκτρολόγος, πρόεδρος τῆς Ἐνώσεως τῶν Συνδικάτων Ἀλβανίας. Δὲν ἀρκεῖται στὴ δήλωση ὅτι ὁ συγγραφέας Κ. Κυριακοῦ, καθὼς καὶ ὁ Ἡρ. Σύρμος, τοὺς ὁποίους γνωρίζει, εἶναι «τίμιοι καὶ καλοὶ» καὶ γι' αὐτὸ τοὺς τιμᾶ. Προβαίνει στὴν πλήρη ἀπογύμνωση τῶν παραγόντων τοῦ ἀλβανικοῦ δικαστηρίου. Ταυτόχρονα ἐπισημαίνει καὶ τὰ ἐξῆς:

«Ἡ δίκη εἶναι τελείως ἀβάσιμη, ὅλα εἶναι κατασκευασμένα μὲ διαταγὴ ἀπὸ πάνω, ἡ δίκη ἔχει τυπικὸ χαρακτήρα σὰν τὸν παλαιὸ καιρὸ, ἡ ἀπόφαση ἔχει παρθεῖ ἀπὸ ἄλλους πρὶν τὴν ἀνάκριση ἀκόμα... Αὕτὴ εἶναι ἡ τραγωδία».

Ὁ Ἀλβανὸς Καβάγια ἀνασκευάζει ὅλες τὶς σκηνοθετημένες κατηγορίες, ὥστε βαθμιαῖα πειθαναγκάζονται οἱ δικαστὲς νὰ ἀποσύρουν τὶς βαρύτερες, ἀφήνοντας γιὰ διέργεση ἐθνικιστικῆς ἀντιδράσεως τὴν κατηγορία «γιὰ τὸν ἐξελληνισμό τῆς νοτίου Ἀλβανίας» (σελ. 269), τῆς ὁποίας ὡστόσο τὸν ἑλληνικὸ χαρακτήρα, τὴν ἑλληνικότητα, ὁμολογεῖ ὁ ἀκραιφνέστερος Σκυπιτάρης τοῦ μεσοπολέμου Basri = bey, τ. βουλευτῆς στὸ Ὀθωμανικὸ κοινοβούλιο, πρόεδρος τῆς δεύτερης ἐθνικῆς ἀλβανικῆς κυβερνήσεως καὶ ἀναπληρωτῆς ἀρχηγός τῆς Ἐκτελεστικῆς Ἐξουσίας (1915-1916), κρατούμενος τῶν Αὐστρο-οὐγγρικῶν στρατιωτικῶν φυλακῶν (1916-1918), τίτλοι συνοδευτικοὶ τοῦ ὀνόματός του σὲ δημοσίευμα του, στὴ γαλλικὴ γλῶσσα μὲ κωδικὸ ἀριθμὸ Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Γαλλίας 40 J 719 (48), ἐπιγραφόμενο: Ἡ Ἀνατολὴ ἀποβαλκανοποιημένη καὶ ἡ Ἀλβανία Αἰτία τῶν τελευταίων Πολέμων καὶ μέλλουσα Εἰρήνη, ἄ.τ.χ., σελ. 5:

«Μὲ τὸν ἀρχέγονο μικρὸ λαὸ τῆς, διαιρημένο σὲ τρεῖς μεγάλες θρησκευεῖς, ἡ Ἀλβανία ἕως τώρα στερεῖται ἐθνικῆς συνειδήσεως. Κάθε κίνημά της ἐθνικὸ εἶναι ἐπίπλαστο, εἰσαγόμενο ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, πρὸ πάντων ἀπὸ τὴ Βιέννη.

- Ἀναγνωρίζουμε τὸν ἑλληνικὸ χαρακτήρα τῆς νότιας Ἀλβανίας, ὅπου τὸ ὑπεραιωνόβιο πολιτισμικὸ ἔργο τῶν σχολῶν τῆς κυριαρχεῖ ἠθικὰ καὶ ἐθνικά.

“Εξ ἴσου ἀξιοσημεῖωτο εἶναι καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ συγγραφέας δὲν διακατέχεται ἀπὸ προκατάληψη οὔτε ἀποδίδει συλλήβδην εὐθῦνες στοὺς Σκυπιτάρους γιὰ ὅσα ὑπέφερε. Νιώθει ἄνετα, συναγωνιστικά, ἀδελφικά. Γιὰ τὶς ἀτυχίες τους ἐκφράζει μὲ συναντίληψη καὶ λύπη: «*Αὐτὸς ὁ ἄτυχος ἦταν ὁ Σαμπρὴ Κέκη, ἦταν καλὸς ἄνθρωπος, ἀπὸ τὴν Κρούγια...*»(53). Τὸ δὲ παρήγορο εἶναι ὅτι ὑπάρχει ἀμοιβαιότητα συναισθημάτων. Αὐτὴ εὐκόλα γίνεται αἰσθητὴ ἀπὸ καταχωρισμένο ἀπόσπασμα βιβλίου Ἀλβανοῦ συγγραφέα, μεστὸ πόνου γιὰ τὸ χαμὸ πολυβασανισμένου Ἑλληνα, τοῦ Ἀριστοτέλη καὶ κατανοήσεως τῆς ὁδύνης τοῦ συγγραφέα μας, Κ. Κυριακοῦ:

«*Ἀδίκως ἐγὼ περίμενα, νὰ σηκωνόταν ὁ Ἀριστοτέλης... τὸ παγωμένο πρόσωπό του δίχως ζωὴ: Στὴν ψυχὴ μου, μοῦ ἄφησε μιὰ παραγγελιά: ΜΗ ΞΕΧΝΑΤΕ! Ὁ Ἀριστοτέλης πέθανε. Ὁ φίλος του, ὁ Κώστας Κυριακοῦ, μὲ φοβισμένα μάτια, μὲ σφιγμένα χεῖλη, μοιάζει σὰν νὰ περιμένει καὶ αὐτὸς τὴ σειρά, γιὰ νὰ περάσει ἀπὸ τὸ κατώφλι τῆς τρέλας. Τὸν πλησιάζουν πολλοὶ φυλακισμένοι, τὸν παρηγοροῦν, τὸν πλησιάζω καὶ ἐγώ. Τρέμω ὄχι ἀπὸ τὸ κρῦο, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ μάτια του ποὺ φωνάζουν: Βοηθεῖστε με... Τρελαίνομαι...*»(60).

Ἡ ἀνθρωπιὰ δὲν ἀποτελεῖ ἀποκλειστικὸ χάρισμα συγκρατουμένων. Διακρίνει καὶ ἀστυνομικὰ ὄργανα:

«*Στὰ μάτια τῶν ἀστυνομικῶν βλέπαμε συγκίνηση καὶ συμπόνια*» (260) «*Ἀμίλητοι καὶ σκεπτικοί, ἀφήσαμε τὸν Ἡρακλῆ ἀνάμεσά τους, πήραμε πάλι τὰ σκαλιὰ καὶ ξαναμπήκαμε στὸ κλουβί. Οἱ ἀστυνομικοὶ ἀποροῦσαν, στὰ μάτια τους ἔβλεπες πόνο*» (318).

Μὲ δεδομένα, ὅπως τὰ προηγούμενα, πὼς ὁ ἀναγνώστης νὰ μὴ συμμαρίζεται τὴν ἀπορία καὶ τὴν πικρία τοῦ συγγραφέα γιὰ τὴν ἀκατανόητη παντελῆ ἀπουσία ἐκπροσώπων ἑλληνικῶν ὑπηρεσιῶν, σύγχρονα δὲ καὶ ἐκφραστῶν ἀντιστοίχων εὐρωπαϊκῶν, συνεπῶς μὲ πλατύτερη ἀναγνώριση καὶ ἐπηυζημένο κῦρος, ὥστε νὰ μποροῦν πάραυτα νὰ ἄρουν τὸ συγκεκριμένο κα-

τηγορητήριο; Εύλογα διαπορεύει με περισσή διακριτικότητα, παρενθετικά:

«(Μάταια περιμέναμε να δοῦμε κάποιον αντιπρόσωπο τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους να καταρρίψει με χειροπιαστὲς ἀποδείξεις τὴν κατηγορία πού μᾶς ἔστησαν σὲ σχέση μ' αὐτὸ τὸ Σεμινάριο. Ἦταν μιὰ εὐκαιρία να παρουσιάσει τὸ Ἑλληνικὸ Κράτος τὴν συμφωνία Σαμαρᾶ-Σταρόβα γι' αὐτὸ τὸ θέμα καὶ να διευκρινίσει ἂν ἐπιδοτεῖτο ἀπὸ τὰ προγράμματα τῆς ΕΟΚ ἢ ὄχι τὸ Σεμινάριο. Γιατὶ δὲν τὸ ἔπραξε;)»

Τὶς καταγγελλόμενες συμπεριφορὲς ἀπὸ ἄτομα, τῶν ὁποίων ἡ ἐπιλογή δὲν προϋπόθετε κριτήρια προσήκοντα, ἐνδεδειγμένα γιὰ τόσο σημαντικὴ ἀποστολή, περιεκτικὴ, πολλαπλῶν τελῶν, ἀνθρωπιστικοῦ, πολιτισμικοῦ, δημοκρατικοῦ, καθὼς καὶ ἔθνικοῦ συμφέροντος, εἶχα προδιαγνώσει σὰν παρεπόμενες τοῦ κομματισμοῦ καὶ τοῦ ὠφελιμιστικοῦ τρόπου ζωῆς κρατικῶν καὶ παρακρατικῶν παρασίτων. Ἔθεσα δ' ἐγκαιρότατα τὶς ἐπισημάνσεις μου ὑπ' ὄψιν προσωπικοτήτων.

Κάποιον Αὐγούστο ὁ μακαριστὸς Σεβαστιανός, μητροπολίτης Κονίτισης τοῦ ὁποίου ἡ διαθήκη δίκην ρομφαίας κατέκλυσε τοὺς οὐτιδανούς, περιχαρῆς μοῦ ἀνήγγειλε ὅτι ἐπὶ τέλους ἡ ἀνακούφιση τῶν κατερχομένων στὴν Ἑλλάδα ὁμογενῶν ἢ ἀλλογενῶν, Σκυπιτάρων κ.ἄ., ἀδιακρίτως, καθίσταται ἐφικτὴ, μάλιστα καὶ με δυνατότητες παροχῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς καταρτίσεως, συνάμα δὲ καὶ εὐοίωνης ἐπανεγκατάστασης στὴ γενέθλια γῆ τους, ὅπως σὲ χρόνο ἀνύποπτο εἶχα προτείνει προληπτικὰ ἐκπόνηση ἐπιτακτικοῦ προγράμματος, σὲ κατάμεστη αἴθουσα, παρόντος τοῦ Σεβασμιωτάτου. Ἐνιωθε πλέον ἀληθινὴ ἀγαλλίαση. Γι' αὐτὸ ἀσκούσε ὅλη τὴν ἐπιρροή του καὶ πίεση γιὰ τὴν ἀποδοχὴ τῆς εὐθύνης ὀργανώσεως καὶ λειτουργίας τοῦ σωστικοῦ τούτου ιδρύματος. Ἐν τούτοις, μόλις ἄκουσε ἐσπευσμένη καταφατικὴ ἀπάντηση, αἰφνιδιάσθηκε φοβούμενος ὅτι θὰ ἔδιναν προτεραιότητα στὴν ἀνάγκη συνεχίσεως τῶν ἐπιστημονικῶν προσπαθειῶν μου, οἱ ὁποῖες ἐκάλυπταν κενὰ καὶ ὀλοένα περισσότερο ἀπέβαιναν ἐπίκαιρες καὶ χρηστικές. Ἐμεινε δὲ κατάπληκτος, ὅταν ἀποσαφήνισα τὴν τόση προθυ-

μία, λέγοντας ὅτι ὅπωςδήποτε θὰ διαφωνοῦσαν οἱ λεγόμενοι ἄρμόδιοι. Διότι ἦσαν βέβαιοι ὅτι ὅποιεσδήποτε παρεμβάσεις πέρα τῶν προβλεπομένων ἀπὸ τὶς ἐπίσημες ἀποφάσεις δὲν θὰ εἶχαν κανένα ἀποτέλεσμα. Κατ' ἀκουλουθίαν δὲ ὅλα τὰ διαθέσιμα θὰ ἔφθαναν στὸν προορισμό τους. Ὡστόσο ὁ Σεβαστιανὸς δὲν ἔχασε τὴν αἰσιοδοξία του. Προφανῶς εἶχε σοβαρὲς διαβεβαιώσεις. Διότι ἐπακολούθησε νέα ἔκκληση προσωπικότητας μὲ καίρια ἀρμοδιότητα. Ἀνταποκρίθηκα πάλι ἀμέσως καὶ θετικὰ μὲ τὸ ἴδιο σκεπτικό. Καί «δικαιώθηκα»(!), ἀφοῦ ἔκτοτε δὲν εἶχα ἄλλη ἐπικοινωνία μὲ κανένα. Χωρὶς ἔκπληξη ἀργότερα διάβασα σὲ δύο δόσεις στὸν Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο παρατράγουδα, τῶν ὁποίων ἀπηχῆσεις καταχωρίζονται καὶ στὸ προλογιζόμενο βιβλίο. Κρίμα! Τὸ βιβλίο τοῦ Κ. Κυριακοῦ συγκλονίζει, ἐκχριστιανίζει καὶ ὑπενθυμίζει τὸ ἀνέκκλητο χρέος ὅλων μας πρὸς τοὺς Βορειοηπειρῶτες, ἰδίως δὲ τῶν ἰθυνόντων, πὺ διέπραξαν ἔγκλημα καθοσιώσεως διὰ παραλείψεων. Καιρὸς νὰ συναισθανθοῦμε τὴν κρισιμότητα τῆς καταστάσεως.

Ἀχιλλεὺς Λαζάρου

ΑΓΩΝΑΣ ΚΑΙ ΟΧΙ ΥΠΟΤΑΓΗ, ΕΙΝΑΙ ΚΑΘΗΚΟΝ ΟΛΩΝ, ΟΧΙ ΚΑΠΟΙΩΝ

Ὁ Κωσταντῖνος Κ. Κυριακοῦ, συνελήφθη ἀπὸ τὴν Ἀλβανικὴ «Σιγκουρίμι» τὸ 1974. Σὲ ἡλικία 19 χρονῶν, μαζί με ἄλλους δύο συμμαθητές του, καταδικάστηκε με τὴν κατηγορία τῆς διαφώτισης καὶ προπαγάνδας με προκηρύξεις. Ὁ σκοπὸς καὶ τὸ περιεχόμενο αὐτῶν ἦταν καὶ πολιτικὸς καὶ ἐθνικὸς. Ὑπέφερε 9 χρόνια σκληρῆς φυλακῆς δουλεύοντας στὶς Γαλαρίες τοῦ Σπάτς, τοῦ πιὸ τρομεροῦ στρατοπέδου τῆς Ἀλβανίας. Τότε ἦταν ὁ μικρότερος «μιναδόρος» τοῦ Σπάτς.

- Μετὰ τὴν ἀποφυλάκιση ἐργάστηκε στὰ χωράφια τῆς Δρόπολης μέχρι τὸ 1990 πού δραπέτευσε στὴν Ἑλλάδα.

- Τὸ 1986-7, ἔστειλε τρεῖς ἐπιστολές προοριζόμενες γιὰ τὸν τότε Πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς Γ. Ἀλευρά. Ὁ σκοπὸς ἦταν ἡ ἐνημέρωση ὅλων τῶν βουλευτῶν. Προσπάθησε νὰ βγάλει πρὸς τὰ ἔξω ὅλα τὰ δεινὰ πού ὑπέφερε ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ ὁ Ἀλβανικὸς λαὸς ἀπὸ τὴν ἀπάνθρωπη δικτατορία πού κυβερνοῦσε τὴν Ἀλβανία. Τὶς ἐπιστολές τις ἔστειλε μέσω τουριστῶν καὶ τις τοποθετοῦσε μέσα σὲ πακέτα με τσιγάρα. Μὲ τις ἐπιστολές στὶς τσέπες, ἐπῆγε πολλές φορές στὸ χεῖλος τοῦ θανάτου καὶ τῆς τρέλας.

Πίστευε ὅτι ἡ Μάννα Πατρίδα, ἀφοῦ θὰ μάθαινε τὴν ἀλήθεια, θὰ κινουῦσε Οὐρανὸ καὶ Γῆ γιὰ δικαίωση τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀλβανίας καὶ τῶν Ἀλβανῶν.

- Στὸ τέλος τοῦ 1989, ἡ τρομερὴ «ΣΙΓΚΟΥΡΙΜΙ» ἀνεκάλυψε τὴ δράση του.

- Κατατρεγμένος ἀπὸ τὴν ἀπάνθρωπη «ΣΙΓΚΟΥΡΙΜΙ», τὸν Ἰούλιο τοῦ 1990 μὴ ὑποκύπτοντας σ' αὐτὴ καὶ ἀψηφώντας τὸ

Χάρο πήρε τὰ βουνὰ καὶ πέρασε τὰ σύνορα. Ἔφθασε στὴν Μάννα Πατρίδα. . .

-Τὸν Μάϊο τοῦ 1991 ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους, οἱ ὁποῖοι ἱδρυσαν τὴν «ΕΝΩΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΞΟΡΙΣΘΕΝΤΩΝ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΙΣΘΕΝΤΩΝ Β. ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ» μὲ ἔδρα τὴν Ἀθήνα.

-Τὸν Αὐγούστο 1991 μαζί μὲ τὸν συγχωριανό του Ἡρακλῆ Σύρμο ὀρίζεται ἀπὸ τὴν ΕΝΩΣΗ στὸ Ἐθνικὸ Ἴδρυμα Ὑποδοχῆς Ἀποκαταστάσεως Παλινοστούντων Ὁμογενῶν Ἑλλήνων (Ε.Ι.Υ.Α.Π.Ο.Ε.) Ἰωαννίνων, μὲ σκοπὸ τὴν προώθηση τῶν οἰκονομικῶν βοηθειῶν στὸν τόπο τους καὶ τὴν ὑποστήριξη τῶν μελῶν τῆς ΕΝΩΣΕΩΣ.

-Μὲ ἀπόφαση τῆς ΕΝΩΣΕΩΣ ἐκλέγονται -μαζί μὲ τὸν Ἡ. Σύρμο- μόνιμα μέλη τοῦ Προεδρείου τῆς Ἐνώσεως.

-Τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1991 ἱδρύεται στὰ Γιάννενα τὸ παράρτημα τῆς ΕΝΩΣΕΩΣ. Ὁ Κ. Κυριακοῦ ἐκλέγεται Γραμματέας τοῦ παραρτήματος. Μὲ τὴν συμβολή τους ἐπέστρεψαν στὰ πατρῶα ἐδάφη χιλιάδες συμπατριῶτες.

-Τὸ 1992 ἐκλέγεται δημογέροντας στὸ χωριό του (Δερβιτσιάνη) καὶ ἀντιπρόεδρος τοῦ Συμβουλίου τῆς Κάτω Δρόπολης καὶ τῶν Ριζῶν.

Ἐκτός τῶν ἄλλων ἀγωνίστηκε σὲ καθημερινὴ βάση γιὰ τὴν κατάργηση ὅλων τῶν ἀποφάσεων, βάσει τῶν ὁποίων οἱ περισσότερες περιουσίες τοῦ Ἀλβανικοῦ κράτους εἶχαν περάσει παράνομα σὲ διάφορα ἄτομα ποὺ εἶχαν «πόστα» κατὰ τὴν διάρκεια τῆς δικτατορίας τοῦ Χότζια.

-Τὸ Δεκέμβριο τοῦ 1992 γύρισε στὴν ἰδιαιτέρα του πατρίδα, στὴν Β. Ἡπειρο. Τότε τὸν ἐξέλεξαν στὸ Προεδρεῖο τοῦ «Συλλόγου πρώην πολιτικῶν κρατουμένων Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν» Νομοῦ Ἀργυροκάστρου.

- Τὸν Μάϊο τοῦ 1992 ἐκλέχτηκε Γραμματέας στὸ «Σύλλογο πρώην πολιτικῶν κρατουμένων Ἑλλήνων» στὸ Νομὸ Ἀργυροκάστρου.

-Μὲ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν ἐπιμονὴ τῆς Ἐνώσεως τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου ἔλαβαν οἰκονομικὴ καὶ ἠθικὴ στήριξη.

Ὁ Σύλλογος ἔδωσε ἀγῶνα μὲ θετικὰ καὶ συγκέκριμένα ἀποτελέσματα. Ἐπιτεύχθηκαν οἱ στόχοι ὑπὲρ μιᾶς ἀγωνιστικῆς καὶ δημοκρατικῆς ΟΜΟΝΟΙΑΣ.

-Ο Σύλλογος έπαιξε τόν κυριώτερο ρόλο για τήν όργάνωση καί πραγματοποίηση συλλαλητηρίων μέ συμμετοχή χιλιάδων Βορειοηπειρωτών. Αυτό έγινε προεκλογικά στις 21-3-1992 στην διαμαρτυρία για τόν πυροβολισμό έναντίον του αυτοκινήτου του ύποψήφιου βουλευτή κ. Κώστα Μακαριάδη, μέ συνέπεια νά μείνει ανάπηρος ό νεαρός Άρ. Ζιάκος από τήν Δερβιτσιάνη, στις διαμαρτυρίες για τò Σχολικό Ζήτημα, καί στο αποκορύφωμα πού ήταν ή διαμαρτυρία μετά από τόν διωγμό (από τò Άργυροκάστρο) του Άρχιμανδρίτη Χρυσόστομου Μαϊδόνη.

-Κρατείται 6-7 ώρες στο τμήμα Άργυροκάστρου (στις 28-10- 1992), γιατί ως δημογέροντας δέν δέχθηκε νά κατεβάσει τις Έλληνικές σημαίες πού είχαν ύψωθεί στο χωριό του μέ τήν εύκαιρία του ιστορικού «ΟΧΙ».

-Κρατείται στο τμήμα Άργυροκάστρου, αφού πριν είχε ξυλοκοπηθεί άγρια από τις αστυνομικές αρχές για τήν συμμετοχή του στην διαμαρτυρία για τόν διωγμό του Άρχιμανδρίτη, τόν Ιούνιο 1993 (τότε του άδερφου του, του Θωμά του έσπασαν τρία δόντια οί κακοποιοί).

- Μέ τόν άγώνα τους καί μέ τò παραδειγμά τους, τὰ μέλη τής Ένωσης, είχαν πείσει τόν κόσμο ότι δέν γυρίζει πίσω ή Δημοκρατία, ότι ή εποχή του Χότζια είχε περάσει για πάντα. Τώρα πιά ό κόσμος μέ τήν ψηφο του έχει αναδείξει πολλά καλά παιδιά μέ δημοκρατικά αισθήματα στην κορφή τής ΟΜΟΝΟΙΑΣ.

-Τον Μάρτιο 1994 τόν εκλέγουν για πρώτη φορά στα διοικητικά όργανα τής ΟΜΟΝΟΙΑΣ στο παράρτημα Άργυροκάστρου.

-Στις 10 Άπριλίου 1994 τόν εκλέγουν καί στο προεδρείο τής ΟΜΟΝΟΙΑΣ για όλη τήν Άλβανία.

-Μετά από λίγες μέρες, στις 18-4-1994 φυλακίζεται από τὰ όργανα τής Άλβανικής Άσφάλειας, μέ τήν κατηγορία ότι, σε συνεργασία έχει διαπράξει τò έγκλημα τής «προδοσίας» άπέναντι τής Πατρίδας, μέ στόχο τήν μεταβολή των συνόρων τής Δημοκρατίας τής Άλβανίας, καθώς καί μέ τήν κατηγορία τής εκτέλεσης καί έξυπηρέτησης των παραγγελιών ξένων μυστικών ύπηρεσιών, κατηγορίες προβλεπόμενες από τò άρθρο

47 γράμμα < f > καὶ < g > τοῦ Ἀλβανικοῦ Ποινικοῦ Κώδικα.

-Στις 15-8-1994 γίνεται ἡ ἔναρξη τῆς δίκης καὶ στίς 7-9-1994 καταδικάζεται σὲ 8 χρόνια στέρηση τῆς ἐλευθερίας.

-Τὸ Ἐφετεῖο Τιράνων στίς 6-10-1994 πὺ ξαναδίκασε κατ' ἔφεση τὴν ὑπόθεση, τὸν καταδικάζει 7 χρόνια φυλακή .

-Τὸ Ἀκυρωτικὸ Δικαστήριον στίς 8-2-1995, τὸν καταδικάζει μὲ 5 χρόνια στέρηση Ἐλευθερίας, ἀναστέλλοντας τὴν ποινὴ γιὰ 5 χρόνια.

-Ἀποτέλεσμα τῶν ἀνωτέρω ἦταν νὰ ἐνθαρρυνθεῖ ὁ κόσμος τῶν περιοχῶν, νὰ πιστέψουν ὅτι τὰ πάντα κερδίζονται μὲ ἀγῶνες καὶ δὲν στὰ δωρίζει κανεῖς.

Μὲ τὸ παραδειγμὰ τους ζωντανέψαν τὶς σκοτωμένες ἐλπίδες τοῦ κόσμου. Ξεχνώντας τὸ παρελθόν, ἔνωσαν ὅλον τὸν κόσμο γύρω ἀπὸ τὴν ΟΜΟΝΟΙΑ, ἔτσι ἀκολούθησαν θετικὰ ἀποτελέσματα στὸν χῶρο τους σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα.

Ἡ συνέπεια γιὰ τὰ ἀνωτέρω ἐπιτεύγματα ἦταν πολὺ μεγάλη. Τὰ γεγονότα πὺ ἀκολούθησαν τὴν νύκτα τῆς 18ης Ἀπριλίου 1994 ἦταν πολὺ τραγικὰ γιὰ τὸν χῶρο τους. Ἡ ζημιὰ πὺ ἔγινε εἶναι ἀνεπανόρθωτη. Ὅ,τι φτιάσανε τὸ γκρέμισαν. Ἡ ἐλπίδα στὴν ψυχὴ τοῦ κόσμου πληγώθηκε θανάσιμα. Ἡ εὐθύνη εἶναι μεγάλη καὶ ἡ Ἱστορία ἀνελέητα θὰ καταλογίση τὶς εὐθύνες στοὺς ὑπεύθυνους αὐτῆς τῆς καταστροφῆς.

Ὁ τόπος τους καὶ ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἀλβανίας, γύρισε 50 χρόνια πίσω.

Τὸ ἔργο πὺ περιμένει κάθε τίμιο ἀγωνιστὴ εἶναι ὅσο δύσκολο, τόσο καὶ ἱερό.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Συνήθως οί άνθρωποι μιλοῦν γιά τήν ζωή τους ὅταν ἔχουν ἐπιτευχθεῖ οί στόχοι τους, ἢ ὅταν ἔχουν πιά γεράσει.

Σέ τούτη τήν περίπτωση ὅμως, δέν στέκει οὔτε τὸ ἓνα, οὔτε καί τὸ ἄλλο.

Πρώτη φορά πού αἰσθάνθηκα τήν ἀνάγκη νὰ μεταφέρω γεγονότα καί στοιχεῖα σέ εὐρύτερους κύκλους, ἦταν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ πού συνέβησαν τότε, στίς 18-4-1994 εἰς βάρος τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀλβανίας, ἀλλὰ καί τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀλβανικοῦ λαοῦ. Ἦταν τότε, ὅπως καί ἄλλες φορές πού προσπάθησαν εὐρύτεροι κύκλοι ὀλόκληρων κρατικῶν μηχανισμῶν νὰ λασπώσουν τὸν ἀγώνα μας καί νὰ σβήσουν τήν φλόγα πού ἐφώτιζε τὰ Ἰδανικά καί τίς Ἀρετές.

Αὐτὰ μὲ ἀνάγκασαν νὰ δημοσιεύσω διάφορα γεγονότα.

Ὅλοι μας εἴμαστε μάρτυρες γιά τὸ τι γίνεται ἐναντίον τῶν πατριωτικῶν ἀγώνων γιά Δικαιώματα καί Δημοκρατία. Εἴμαστε μάρτυρες γιά τὸ τι γίνεται, γιά νὰ γκρεμίσουν κάθε γέφυρα πού μᾶς συνδέει μὲ τὸν ἐθνικό μας κορμό, εἴμαστε μάρτυρες γιά τὴν προσπάθεια πού ἀποσκοπεῖ στήν πλαστογράφηση τῆς Ἱστορίας μας.

Ἀπὸ μικρὸς ὕψωσα τὸ ἀνάστημα ἐναντίον τῆς ἀδικίας, διαθέτοντας κάθε στιγμή τῆς ὑπάρξεως, ἀψηφώντας ἀκόμα καί τὴν ἴδια τὴ ζωή. Εἶμαι ὑπερήφανος καί γιά τὸν σκοπὸ τοῦ ἀγώνα, ἀλλὰ καί διότι ἀγωνίσθηκα ἐναντίον τῆς ἀδικίας. Αὐτὸ τὸ πλήρωσα μὲ φυλακίσεις, ἀπομονώσεις, βασανιστήρια, πίκρες, διωγμοὺς καί ὅλα τ' ἄλλα τὰ κακὰ πού ἀπορρέουν ἀπὸ τὰ πιστεύω τοῦ ἀπάνθρωπου δικτατορικοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἐνβέρ Χότζια.

Πάντα ἔβλεπα τὸν ἑαυτό μου σὰν στρατιώτη, τοποθετημένο στὴν πρώτη γραμμὴ στὴν ὑπεράσπιση τῆς πατρίδος γιὰ ἓνα λαμπρὸ μέλλον. Σ' αὐτὴ τὴν θέση δὲν ἤμουν ποτὲ μόνος.

Μ' αὐτὸ τὸ σκεπτικὸ δὲν ἔβαλα ποτὲ τὰ ὄπλα κάτω. Ὅλοι μας, ὅσο καλύτερα θὰ κάνουμε τὸ καθῆκον μας, τόσο λιγότερο κόστος θὰ ἔχει ἡ εὐτυχία τῶν γενεῶν ποὺ θάρθουν καὶ ἀντιθέτως. Ἀλλὰ δυστυχῶς, στὴν κοινωνία ποὺ ζοῦμε, καμμιά καλὴ πράξη δὲν μένει ἀτιμώρητη.

Ἡ μόνη ἀνταμοιβὴ τοῦ ἀγώνα μας, εἶναι νὰ δικαιωθοῦμε, νὰ ἐπικρατήσῃ πραγματικὴ Δημοκρατία στὴν Ἀλβανία, ἔτσι ὥστε Ἕλληνες καὶ Ἀλβανοὶ νὰ ζήσουν καλύτερες μέρες. Γιὰ τὸ ἐπίτευγμα αὐτοῦ τοῦ στόχου καὶ σκοποῦ θὰ προσπαθήσω ὅσο ζῶ καὶ ἀναπνέω. Θέλω πάντα νὰ πιστεύω ὅτι οἱ αὐτουργοὶ αὐτῶν ποὺ συνέβησαν κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀλβανίας, μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἀπριλίου 1994, εἶναι ἄνθρωποι ποὺ διατηροῦν θέσεις στὸ Ἀλβανικὸ καθεστῶς, οἱ ὁποῖοι νοσταλγοῦν τὸ καθεστῶς τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου. Αὐτοὶ οἱ ἄνθρωποι πιθανὸν σὲ συνεργασία καὶ μὲ ξένα κέντρα καὶ Ὑπηρεσίες σκοπεύουν (εὐκαιρίας δοθείσης) νὰ γυρίσουν πάλι τὴν Ἀλβανία στὸ βαθὺ σκοτάδι, προκαλώντας κακὸ στὸν Ἀλβανικὸ καὶ στὸν Ἑλληνικὸ λαό.

Δὲν θέλω νὰ ἐπηρεάσω τὸν ἀναγνώστη μὲ δικές μου ἐκτιμήσεις. Γι' αὐτὸ προβαίνω σὲ πραγματικὰ γεγονότα καὶ ὁ καθένας ἀντικειμενικὰ ἄς κρίνει τὸ σωστό.

Μὲ τὴν ὀπισθοχώρηση τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀπὸ τὴν Ἀλβανία ἔφυγε στὴν Ἑλλάδα ἡ οἰκογένεια τοῦ παπᾶ-Λάμπη ἀπὸ τὴ Δερβιτσάνη, μαζί τους καὶ ἡ ἀδερφή τοῦ πατέρα μου ἡ Ἐλευθερία, ποὺ ἦταν παντρεμένη μὲ τὸν γιὸ τοῦ παπᾶ, τὸν Βασίλη.

Τὸ 1945 δραπετεύει στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸ στρατιωτικὸ ὁ ἀδερφὸς τοῦ πατέρα, ὁ Σπύρος. Τότε ἐξώρισαν τὸν παπποῦ καὶ τὴ γιαγιά στὴν Κρούγια [πόλη στὸν βορρᾶ τῆς Ἀλβανίας]. Ἡ ἐξορία συνοδεύτηκε μὲ δήμευση τῆς περιουσίας.

Ὁ πατέρας καὶ ὁ θεῖος Βασίλης, [τὸν θεῖο τὸν πῆραν καὶ αὐτὸν ἐξορία μόνο 50 μέρες], πούλησαν ὅ,τι εἶχαν καὶ δὲν εἶχαν γιὰ νὰ συντηρήσουν τοὺς ἐξόριστους γονεῖς τους. Αὐτὸ συνέχιστηκε γιὰ τρία χρόνια.

Τὸ 1965 πέθανε ὁ πατέρας σὲ ἡλικία 48 χρονῶν ἀφήνοντας πίσω του τὴν μάνα μου μὲ 6 (ἕξι) παιδιά. Τὰ κομματικὰ ὄργανα τοῦ χωριοῦ δὲν ἔδιναν τὸ δικαίωμα στὰ ἀδέρφια νὰ συνεχίσουν ἀνώτερες σπουδὲς καὶ αὐτὸ διότι δὲν εἴχαμε καλὴ οἰκογενειακὴ βιογραφία.

Ἡ δικτατορία ἤθελε πάντα θύματα καὶ αὐτὰ τὰ καθόριζε δίχως βιασύνη.

Ἡ μάνα, μιὰ ἀπλὴ γυναίκα μὲ καλὰ αἰσθήματα, ἦταν πάντα ἀνήσυχη γιὰ τὸ μέλλον τῶν παιδιῶν της. Σὰν τρελὴ ἔτρεξε τότε στὶς πόρτες τῶν ὑπουργειακῶν γραφείων στὰ Τίρανα.

Στὰ Τίρανα ζοῦσαν πέντε ἑξαδέρφια μας. Κρυφὰ καὶ φοβισμένα τὰ ἑξαδέρφια τὴν ὀδηγοῦσαν μέχρι τὰ ἀρμόδια γραφεῖα καὶ ἔπειτα κρύβονταν μήπως τοὺς ἔβλεπε κανένα μάτι, διότι θὰ ἦταν πλέον πολὺ εὔκολο νὰ τοὺς διώξουν ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα στὸ χωριό.

Ἐξήγηση: Τὰ ἑξαδέρφια μας ἦταν παιδιά τοῦ Θωμᾶ Μούκα πὺ τὸ σύστημα τὸν εἶχε χαρακτηρίσει πλούσιο χωρικό (κουλιάκο). Τὸ καθεστῶς τοῦ εἶχε πάρει τρία σπίτια καὶ ὅλες τὶς περιουσίες. Τὰ παιδιά του ζοῦσαν σὰν παράνομα στὰ Τίρανα.

Οἱ «μεγαλόψυχες» ἀρχὲς τοῦ κόμματος μπροστὰ στὸν πόνο καὶ στὴν λαχτάρα μιᾶς χήρας γυναίκας ἔδειξαν κατανόηση. Ἔδωσαν σὲ δύο ἀπὸ τὰ ἀδέρφια μου, δικαίωμα Ἀνωτέρας Σχολῆς. Ποτὲ ὅμως δὲν ἐργάστηκαν σὲ κάποιες ἐργασίες μὲ βάση τὰ πτυχία τους, ἀλλὰ σὲ ἐργασίες πὺ ἀρκοῦσαν τὰ προσόντα ὁποιοδήποτε ἀπόφοιτου Λυκείου.

Ἐγὼ ὁ πέμπτος ἀπὸ τὰ ἀδέρφια, τελείωσα μὲ ἄριστα τὸ ὀκτάχρονο σχολεῖο τοῦ χωριοῦ.

ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Ἡ μάνα μὲ ἔστειλε στὸ τετράχρονο σχολεῖο τοῦ Ἀργυροκάστρου, στὸ Γυμνάσιο «Ἀσίμ Ζενέλη». Εἴχαμε ἐλπίδες ὅτι μετὰ θὰ συνέχιζα στὸ Πανεπιστήμιο. Σὲ αὐτὸ τὸ Σχολεῖο ἤμασταν γύρω στοὺς 600 μαθητές. Ὅσοι ἐρχόμασταν στὸ Σχολεῖο ἀπὸ τίς «μειονοτικές περιοχές», μαθαίναμε ἐκεῖ καὶ ξένη γλῶσσα, χωριστὰ ἀπὸ τοὺς Ἀλβανούς, πὺ εἶχαν ἀρχίσει τὴν ἐκμάθηση τῆς ξένης γλώσσας ἀπὸ τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο. Ἔτσι σ' αὐτὴ τὴν φάση γνώρισα τὴν πρώτη ἐπίσημη διάκριση μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Ἀλβανῶν.

Ἀπὸ τὸ σπίτι ἔφευγα στὶς πέντε τὸ πρωὶ καὶ γύριζα στὶς τρεῖς μετὰ τὸ μεσημέρι. Στὸ μεγάλο διάλειμμα δὲν ἀπομακρυνόμουν ἀπὸ τὴν αὐλὴ τοῦ Σχολείου, γιατί εἶχα τίς τζέπες ἄδειες.

Διάφοροι παλαίμαχοι, κομισσάριοι καὶ ἰνστρούχτορες τοῦ Κόμματος, ἀφιέρωναν ἀρκετὸ χρόνο γιὰ τὴν ἰδεολογικὴ μας κατάρτιση.

Αὐτὸ πὺ ἐπικρατοῦσε στὴν διαφώτισή τους, ἦταν ὅτι ὅλες οἱ καπιταλιστορεβιζιονιστικὲς χῶρες τοῦ κόσμου ἐκμεταλλεύονται τοὺς λαούς, καί. . . ἔχουν ἐχθρικὲς βλέψεις γιὰ τὴν «μικρὴ» ἀλλὰ «πανίσχυρη» Ἀλβανία. Ἐδῶ, ἔλεγαν, στὴν «μικρὴ» ἀλλὰ «πανίσχυρη» Ἀλβανία θὰ σπάσουν τὸ κεφάλι Ο-ΛΟΙ οἱ ἐχθροὶ μας!!

Ἡ Ἀλβανία ἔχει τὸν μεγάλο καὶ πανίσχυρο φίλο, τὴν Λαϊκὴ Κίνα. . . Πάντα καὶ σὲ καθημερινὴ βάση, μᾶς παρουσιάζαν τὴν Ἑλλάδα τὴν μοναρχοφασιστικὴ Ἑλλάδα, ὅπως τὴν ἔλε-

γαν, πού μαζί με άλλες γειτονικές χώρες θέλει και σχεδιάζει να πάρει αλβανικές περιοχές.

Σε τακτική βάση έρχονταν στο σχολείο, στα χωράφια στα «Σπίτια Πολιτισμού», παλαίμαχοι αξιωματικοί της Ασφαλείας πού εκδηλώνοντας τους «ήρωισμούς» τους, μιλούσαν για έχθροπραξίες των Ελλήνων κατά της Αλβανίας. Καθετί πού είχε σχέση με την Ελλάδα και την θρησκεία ήταν άσχημο, κακό, εγκληματικό και έπρεπε αναγκαστικά όλοι-από κοινού-για 50 [πενήντα] ολόκληρα χρόνια να τα βλέπαμε έτσι τα πράγματα.

Αν κάποιος εκδήλωνε το αντίθετο τότε αλλοίμονό του. Θα τον παρακολουθούσε παντού και πάντα το φάντασμα της ΣΙΓΚΟΥΡΙΜΙ, θα τον παραμόνευαν εκατοντάδες κίνδυνοι, θα τοΰστηναν πολλές παγίδες. Οί χαφιέδες από τα θρανία του σχολείου και μέχρι τα γεράματα θα του «μετρούσαν» κάθε κίνηση. Ο φάκελός του θα μεγάλωνε και έτσι άργα ή γρήγορα, όταν θα χρειαζόταν και σύμφωνα με τις πολιτικές καταστάσεις θα τον έβαζαν φυλακή. Θα τον ακολουθούσε ο πόλεμος των τάξεων όχι μόνο αυτόν αλλά και τους οικείους για πάντα. . .

Τότε, το 1970-71, ήταν ελάχιστοι αυτοί οί συμπατριώτες πού είχαν αγοράσει τηλεόραση.

Από τον φόβο της ΣΙΓΚΟΥΡΙΜΙ, δειλά και φυλακτικά δέχονταν συγχωριανούς στα σπίτια τους για παρακολούθηση ελληνικών προγραμμάτων.

Ωρες ολόκληρες καθόμουν στο ραδιόφωνο και άκουγα διάφορες ραδιοφωνικές εκπομπές. Από το 1971 και μέχρι τον Μάιο 1974 δέν έχω αφήσει κανένα πρόγραμμα ελληνικών αθλητικών δίχως να παρακολουθήσω.

Ο κόσμος στην Αλβανία, για να απόφευγε τις πολιτικές συνέπειες, μιλούσε πάντα για έσωτερικό άθλητισμό και μουσική. Αυτό προσπαθούσα να κάνω και εγώ και συγχρόνως όσο μεγάλωνα τόσο περισσότερο περήφανος αισθανόμουν για το γένος μας, και τόσο περισσότερο αισθανόμουν την πολιτική και έθνική καταπίεση.

Αφοσιωμένος στον Ελληνικό άθλητισμό, άρχισα να μιλώ παντού για το ελληνικό ποδόσφαιρο. Παρουσίαζα τον Δομάζο, πού όπως πραγματικά ήταν σαν είδωλο, σε όλο το περιβάλλον

τοῦ σχολείου, τὸν Ἀντωνιάδη, Ἐλευθεράκη κλπ. , τὸν Καζαντζίδη, τὴν Μαρινέλα καὶ πολλές ἄλλες μορφές τοῦ ἑλληνικοῦ ποδοσφαίρου καὶ τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς σὰν πραγματικὰ φαινόμενα. Ἔτσι αἰσθάνομουν καὶ μιὰ ἰδιαίτερη ἱκανοποίηση.

Αὐτὸ πὸ ἐκὰνα ἦταν μιὰ ἀντίδραση γι' αὐτὰ πὸ μᾶς ἔλεγαν οἱ διάφοροι ἰνστρούχτορες τοῦ κόμματος καὶ οἱ βετεράνοι τοῦ πολέμου.

Ἀλλὰ τὸ νὰ μιλοῦσες γιὰ τοὺς ἀθλητές, ποδοσφαιριστές καὶ τραγουδιστές τῆς Ἑλλάδας ἦταν καὶ αὐτὸ ἔγκλημα σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τῶν κομμουνιστῶν.

Στὸ σχολεῖο οἱ συμμαθητές μὲ φώναζαν Δομάζο. Αὐτὸ τὸ πλήρωσα πολὺ ἀκριβὰ.

Στὴν τελευταία χρονιά [τετάρτη τάξη] τοῦ σχολείου, τὸ Παιδαγωγικὸ Συμβούλιο μείωσε τὴ διαγωγή μου ἀπὸ 10 σὲ 9, καὶ ὅταν λίγο ἀργότερα μὲ ἔβαλαν στὴ φυλακή, ἓνα κομμάτι τοῦ κατηγορητηρίου, πὸ μᾶς ἔφτισξαν ἦταν γι' αὐτὰ τὰ θέματα.

Ἡ μάνα μου κατατρομαγμένη καὶ ἀνήσυχη μὲ συμβούλευε νὰ μὴν ἐκδηλωθῶ καὶ νὰ μὴν μιλῶ, διότι, θὰ τοὺς ἔπαιρνα ὅλους τοὺς οἰκείους μου στὸ λαιμό μου. Μᾶς περιέγραφε τὴν τρομάρα πὸ ἔνιωσαν τὸ 1945, ὅταν οἱ ἀρχές τῆς ἀστυνομίας κύκλωσαν τὸ σπίτι καὶ πῆραν τοὺς γονεῖς ἐξορία.

Ὁ πατέρας τότε, εἶχε βγάλει τὸν ἀδερφό του, τὸν Σπύρο, συνοδεύοντάς τον μέχρι τὸ σύνορο [νερόμυλο Ἐπισκοπῆς]. Ὁ φόβος μήπως αὐτὸ τὸ ἀνακάλυπτε ἢ ΣΙΓΚΟΥΡΙΜΙ τὸν ἀπειλοῦσε πάντα.

Ἄλλες φορές ἡ μάνα ἀναφερόταν μὲ πάθος στοὺς ἥρωισμούς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ στὸν ἑλληνο-ἰταλικὸ πόλεμο. Ἄκουγα προσεκτικὰ πολλές λεπτομέρειες πὸ μὲ ἔκαναν περήφανο καὶ αἰσιόδοξο γιὰ τὸ μέλλον. Ὅλα αὐτὰ ἐκμηδένιζαν τὴν προπαγάνδα τοῦ κόμματος περὶ ἐχθρικῆς, ἐγκληματικῆς . . . Ἑλλάδος.

Γιὰ μένα τὰ πάντα, ὅλος ὁ κόσμος ἄρχιζε καὶ τελείωνε στὴν Ἑλλάδα.

Ἡ μάνα θυμόταν τὸ περιεχόμενο τῶν γραμμάτων, πὸ ἔπαιρναν ἀπὸ τὶς μαννάδες τους οἱ Ἕλληνες στρατιῶτες στὸν πόλεμο.

Ἦγεγραφε ἡ Ἑλληνίδα μάνα στὸ γιὸ της: «Παιδί μου εἶμαστε καλά. Πρόσεξε τὴν υἰγεία σου, νὰ προσέχεις τὰ δόντια σου μὴ σοῦ χαλάσουν, νὰ τὰ πλένεις κάθε μέρα. Μὴν γυρίσης πίσω δίχως νίκη, σκίσε καὶ ἓνα μακαρονᾶ γιὰ μένα. . . »

Τέτοια καὶ ἄλλα μοῦ ἔλεγε ἡ μάνα μου. . . . .

Η ΔΡΑΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΦΑΝΤΑΣΜΑ

Ἀπὸ τὸ 1970 καὶ μέχρι τὸ 1973 οἱ κομμουνιστὲς τῆς Ἀλβανίας ἔκαναν ἓνα πείραμα. Αὐτὴ τὴν περίοδο ἐπέτρεψαν σχετικὲς ἐλευθερίες στοὺς πολίτες, ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἐνδυμασία, στὴν μουσικὴ κ. λπ.

Μετὰ ἄλλαξαν τακτικὴ. Ὅσοι εἶχαν ἐκδηλώσει λίγο φιλελευθερισμό, ἀπὸ τὸν ἀπλὸ πολίτη καὶ μέχρι μέλη τοῦ Πολιτικοῦ Γραφείου, καταστράφηκαν οἰκογενειακῶς. Ἡ στροφὴ ἦταν μεγάλη, 180 μοῖρες. Στὰ καλὰ καθούμενα ὁ «νέος ἄνθρωπος» τοῦ κόμματος διὰ τῆς βίας σοῦ ἔκανε ψαλιδιές στὰ μαλλιά, σοῦ ἔσκιζε τὸ παντελόνι, τὰ φορέματα (γιατὶ ὅπως ἔλεγαν ἦταν τῆς μόδας τοῦ δυτικοῦ κόσμου). Κανεὶς δὲν μιλοῦσε, παντοῦ τρόμος. . .

Αὐτὴν τὴν περίοδο, δηλαδή τὸ 1973, ἔψαχνα τρόπο μὲ τὸ συγχωριανό μου Σωκράτη Μῆλο γιὰ νὰ διαφύγουμε στὸν ἐλεύθερο κόσμο, στὴν Ἑλλάδα.

Γιὰ τὴν ὀλοκλήρωση αὐτῆς τῆς πράξης ὑπῆρχαν πολλές δυσκολίες. Ἐὰν δὲν γνώριζες τὰ σύνορα ἦταν ἀκατόρθωτο.

Παραπίσω ἐκδηλωθήκαμε καὶ στὸν συγχωριανό μας τὸν Ἀριστοτέλη Ξέρα.

Ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε διαφορετικὲς ιδέες καὶ σκοπούς. Αὐτὸς μοῦ πρότεινε νὰ ἀγωνισθοῦμε γιὰ τὴν πτώση τοῦ δικτατορικοῦ καθεστῶτος τοῦ Ἐνβέρ Χότζια. Ἔλεγε πὼς αὐτὸ θὰ γίνει ἀφοῦ ξεσηκώσουμε τὸν κόσμο ρίχνοντας προκηρύξεις καὶ κἀνοντας ἐκκλήση γιὰ γενικὴ ἐπανάσταση, καὶ συνέχιζε λέγοντας ὅτι θὰ ἰδρύσομε στὴν ἀρχὴ μιὰ μικρὴ ὁμάδα, τὴν ὁποία ἀργότερα θὰ τὴν διευρύνουμε.

Ἦμουν ἀντίθετος λεγοντάς του ὅτι, μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο, δὲν

θα φέρναμε κανένα αποτέλεσμα και θα καταλήγαμε φυλακή. Τελείωσα, λέγοντάς του ότι σκοπεύω να φύγω στην Ελλάδα.

Το Μάρτιο του 1974 άρχισε ο Άριστοτέλης να σκορπίζει προκηρύξεις με πολιτικό και θρησκευτικό χαρακτήρα στο χώρο μας. "Ημουν ενήμερος από τον ίδιο για κάθε πράξη του.

Δυστυχώς, από πλευράς τακτικής δεν επράξαμε σωστά. Οί προκηρύξεις σκορπίζονταν μόνο στο χώρο του χωριού μας.

Οί ύποστηρικτές του συστήματος και οί άνθρωποί τους άναστατώθηκαν, δεν κοιμόνταν ούτε μέρα ούτε νύχτα.

Μετά από έντονες παρακολουθήσεις στις 15-4-1974 συνέλαβαν τον Σωκράτη Μήλο, και στις 16-4-1974 τον Άριστοτέλη. Δεν τους έπιασαν με το πράσο στο χέρι.

Πήγαν στο σπίτι του Άριστοτέλη Ξέρα τα αστυνομικά όργανα για να του κάνουν έλεγχο. Μαζί τους ήταν και οί αντιπρόσωποι τής εξουσίας του χωριού και άλλοι Έφιάλτες.

Κατόρθωσαν και έβαλαν τις προκηρύξεις από τις τζέπες τους στο συρτάρι που ο Άριστοτέλης είχε τα βιβλία του, για να διατυμπανίσουν έπειτα παντού ότι του βρήκαν προκηρύξεις στο σπίτι.

Αυτόν τον μήνα, ήταν όλες οί τέταρτες τάξεις του Σχολείου «Άσιμ Ζενέλη» σε στρατιωτική εκπαίδευση στο Γκρεχότι (Στρατόπεδο δίπλα στο Άργυρόκαστρο), έτσι και εγώ ήμουν νύχτα-μέρα εκεί.

Τώρα έπρεπε να έκανα κάτι, άσχετως που πριν είχα εκδηλώσει αντίθετη άποψη. Για να έχανε τα ίχνη ή Σιγκουρίμι, έπρεπε να σκόρπιζα από μόνος μου προκηρύξεις.

Αυτές τις μέρες, ένα απόγευμα, όταν γυρίσαμε από την εκπαίδευση και ήμασταν στη σειρά για φαγητό με ζήτησαν στα γραφεία τής διοίκησης.

Τα γραφεία ήταν αρκετά μακριά. Στη διαδρομή για τα γραφεία είπα του λοχία ότι θέλω να ούρήσω και έτσι μόρεσα και έκρυψα τις προετοιμασμένες προκηρύξεις. Τis έχωσα μέσα στα βάτα, και τώρα ένιωθα άσφαλής.

Με έβαλαν σ' ένα τζιπ και μου είπαν ότι «θα σε πάμε στο σπίτι σου, για κάποιο πρόβλημα με την εξουσία του χωριού».

Τα πρόσωπά τους ήταν σιδερένια, δεν είχαν καμμιά έκφραση. Όταν φτάσαμε στο Άργυρόκαστρο δεν προχώρησαν για

τὸ χωριό, ἀλλὰ γύρισαν στὸ Ἀστυνομικὸ Τμήμα Ἀργυροκάστρου. Μὲ βάλαν σ' ἓνα γραφεῖο καὶ μοῦ παρουσιάστηκε κάποιος λέγοντάς μου:

«Ἐγὼ εἶμαι ὁ πρόεδρος τοῦ Τμήματος. Ὑπάρχουν δύο δρόμοι ἢ μὲ μᾶς ἢ ἐναντίον μας. Σὲ φωνάζαμε ἐδῶ γιατί τὰ ξέρουμε ὅλα γιὰ τὴν παρέα σου καὶ γιὰ σένα. Ἄν δείξεις εὐλικρίνεια θὰ εἶσαι μαζί μας, διαφορετικὰ ὅλη σου τὴν ζωὴ θὰ ὑποφέρεις».

Μὲ ρώτησε γιὰ τὸν Σωκράτη. Δὲν ἱκανοποιήθηκε ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις μου. Ἀγρίεψε, βγῆκε, καὶ μετὰ ἀπὸ λίγο ἦρθε μὲ κάποιον ἄλλον ποὺ κρατοῦσε στὰ χέρια ἓνα μεγάλο φάκελο. Εἶπε ὁ Πρόεδρος ὅτι σὲ ἐμπιστευόμαστε, γι' αὐτὸ πρόσεξε μὴ μᾶς προδώσεις. Ὅ,τι θὰ δεῖς ἐδῶ, νὰ τὸ ξεχάσεις, διαφορετικὰ θὰ τὸ πληρώσεις πολὺ ἀκριβὰ. Ἄνοιξε τὸν φάκελο καὶ μοῦ ἔδειξε δεκάδες προκηρύξεις. Μὲ ρώτησε ἂν γνώριζα τὴν γραφή. Ὁρκίστηκα ὅτι δὲν εἶχα ἰδέα, ὅτι αὐτὴ τὴ γραφή τὴν βλέπω γιὰ πρώτη φορὰ καὶ πὼς δὲν μοῦ θυμίζει τίποτα καὶ κανέναν. Μεγάλη σιωπὴ, κοιτάχτηκαν ψύχραιμα καὶ μὲ ἀργὲς κινήσεις ὁ πρόεδρος ἔκλεισε τὸ φάκελο. Μὲ βροντερὴ φωνὴ ἀλλὰ ἀργά-ἀργά σίγουρος γιὰ τὸ μελλοντικὸ του θύμα μοῦ εἶπε:

«Ἐμεῖς σκεφθήκαμε νὰ σοῦ δώσουμε τὸ χέρι. Ἐσὺ δὲν θέλεις τὴν ἀγάπη μας, εὐχομαι νὰ εἶναι ἔτσι ὅπως τὰ εἶπες, ἀλλὰ οἱ δύο φίλοι σου, ποὺ εἶναι στὸ κελλί, μᾶς τὰ εἶπαν διαφορετικὰ καὶ γι' αὐτὸ θὰ μετανοήσεις, ἀλλὰ θὰ εἶναι πολὺ ἀργά».

Μὰ δὲν ἔχω κάνει τίποτε γιὰ νὰ μετανοήσω, τοῦ ἀπάντησα. Ἔφυγα τρέμοντας. Ὅταν βγῆκα στὸν καθαρὸ ἀέρα, ἔνιωσα σὰν τὸ θύμα ποὺ γλυτώνει ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ θηρίου.

Στὸ δρόμο μὲ περίμενε ὁ ἀδερφός. Μὲ συντρόφεψε μέχρι τὸ στρατόπεδο. Ἦταν πολὺ φοβισμένος. Μοῦ εἶπε ὅτι ἂν δὲν εἶσαι μπλεγμένος στὶς προκηρύξεις μπορεῖ νὰ γλυτώσεις.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς συμμαθητὲς παρακολουθοῦσαν κάθε κίνησή μου, ἔνιωθα νὰ μὲ ἐλέγχουν καὶ τὸ πὼς ἀναπνέω.

“Όσο περνοῦσαν οἱ μέρες τόσο εἶχα τὴν αἴσθησι, ὅτι μοῦ ἀπομακρυνόταν ὁ κίνδυνος.

Πέρασε ὁ Ἀπρίλης καὶ γυρίσαμε στὰ θρανία τοῦ σχολείου. Διδασκόμασταν τὰ καθυστερημένα μαθήματα καὶ προετοιμαζόμασταν γιὰ τὶς κρατικὲς ἐξετάσεις.

Ὁ καθηγητὴς τῆς τάξης, ὁ ἐξαιρετικὸς ἄνθρωπος κ. Πέτρος Ἰσούφης, μοῦ εἶπε:

«Ἀγαπητέ μου Κώστα, πέρασαν ἀρκετὲς μέρες, ἀπὸ τότε ποὺ πῆραν τὴν παρέα σου, ἴσως γλυτώσεις, μὴ μιλάς σὲ κανέναν».

Μετὰ ἀπὸ δύο ὥρες μπῆκε στὴν τάξη τοῦ μαθήματος ὁ καθηγητὴς Μπαστρῆς, ποὺ ἦταν καὶ Γραμματέας τοῦ κόμματος καὶ φώναξε τὸ ὄνομά μου.

Στὴν πόρτα τῆς τάξης ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ σχολείου καὶ ἓνας ἄγνωστος ἀσφαλίτης μοῦ πέρασαν τὶς χειροπέδες.

Φεύγοντας ἄκουγα τὴν φωνὴ τοῦ Γραμματέα ποὺ φώναζε στὴν τάξη γιὰ ἐπαγρύπνησι γιὰτὶ ὅπως τοὺς ἔλεγε, «ὁ ἐχθρὸς δὲν κοιμᾶται. . .»

Μὲ πῆγαν στὸ Τμῆμα, στὰ Γραφεῖα τῶν ἀνακρίσεων. Ἦταν 6 [ἕξι] Μαΐου τοῦ 1974. Ἦχοῦν ἀκόμα στὰ αὐτιά μου τὰ λόγια τοῦ εἰσαγγελέα Ζηβέρ Τσιάμη:

«Μὲ μεγάλη ἱκανοποίηση θὰ ὑπέγραφα τὸ ἔγγραφο συλλήψεως γιὰ ὅλους τοὺς "Ελληνας τῆς Ἀλβανίας, ἐσεῖς ἔχετε τὸ νοῦ σας στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ὅταν χαλάσει ὁ κόσμος θὰ σᾶς πραγματοποιηθῆ τὸ ὄνειρο». Φεύγοντας ἀπὸ τὸ γραφεῖο τοῦ ἀνακριτῆ εἶπε: «Νὰ τοὺς πάρης τὴν ψυχὴ».

Μὲ πῆγαν στὰ Γραφεῖα τοῦ Πρόεδρου τοῦ Τμήματος, ὁ ὁποῖος μὲ περιφρόνησι φώναξε:

«Βρωμιάρη "Ελληνα, κοροΐδεψες τὸ Κόμμα, τώρα τελείωσες, θὰ σαπίσεις στὸ κελλὶ καὶ θὰ πεθάνεις στὶς γαλαρίες, δὲν θὰ ξαναδεῖς τὸν ἥλιο μὲ τὰ μάτια».

Ὁ ἀνακριτὴς μὲ τὴ σειρά του γκρίνιασε, δείχνοντας τὴν φωτογραφία τοῦ δικτάτορα μὲ τὸ χέρι:

«Τὶ νὰ κάνω τοῦ σύντροφου Ἐνβέρ, ποὺ ἔχει μεγάλη καρδιά, ἂν εἶχα ἐξουσία, σὲ 24 ὥρες θὰ ἐξόντωννα ὅλους τοὺς Ἕλληνες τῆς Ἀλβανίας».

Στὸν διαδρομὸ τῶν κελλιῶν, δύο ἀστυνομικοὶ μὲ κτυποῦσαν μὲ τὴ ζόρα (λάστιχο τῆς βρύσης) τόσο ποὺ δὲν καταλάβαινα πιά τίποτα.

Συνῆλθα τὸ βράδυ βρισκόμενος στὸ κελλί Ἀρ. 11.

Θυμᾶμαι δυνατὲς φωνὲς κάποιου ἀστυνομικοῦ καὶ πολὺ κοντὰ στὴν ἀνάσα μου τὸ πρόσωπο κάποιου ἀξιωματικοῦ. Μὲ τὸ ζόρι ἄρχισα νὰ καταλαβαίνω τὸ ποὺ βρισκόμουν, ἀλλὰ δὲν θυμόμουν ἀπὸ πότε βρισκόμουν ἐκεῖ, τὰ εἶχα χαμένα.

Ὁ ἀξιωματικὸς μὲ κτύπησε μὲ κλωτσιά, μ' ἔρριξε τῆς κοιλιᾶς μὲ πάτησε καὶ ἔφυγε.

Ὁ φίλος μου ὁ Σωκράτης ἀπὸ τὴν σκληρὴ καὶ ἀπάνθρωπη μεταχείριση, σχεδὸν ἀπὸ τὶς πρῶτες ὥρες ἔπαθε ψυχικὴ διατάραξη καὶ νομικὰ ἦταν ἀδύνατο νὰ τὸν τιμωρήσουν.

Μὲ τὸν Ἀριστοτέλη ἄλλαξαν τακτικὴ, γιατί φοβόντουσαν μήπως πάθαιναν τὸ ἴδιο καὶ μὲ αὐτόν.

Κάποια μέρα, γύρω στὶς 20 Ἀπριλίου, τοῦ ἔβαλαν στὸ κελλί κάποιον ἄτομο ποὺ ὀνομαζόταν Πετρήτ Μοῦχο. Τὸν χαφιέ Πετρήτ, τὸν πῆραν ἀπὸ τὸ Σπάτς, καὶ πρὶν τοῦ τὸν βάλουν στὸ κελλί, τὸν ἔχουν χτυπήσει «ἀλύπητα».

Τοῦ Ἀριστοτέλη, ὁ Πετρήτ τοῦ παρουσιάστηκε σὰν ἀξιωματικὸς τοῦ στρατοῦ, ποὺ ὑπηρετοῦσε στὰ ἑλληνο-ἀλβανικὰ σύνορα καὶ ὅτι σὲ συνωμοσία μὲ τὸν Μπεκίρ Μπαλούκου [ὑπουργὸς ἐθνικῆς ἀμύνης], θὰ ρίχναν τὸν Χότζια μὲ πραξικόπημα. (Τὸ 1974-1975 τὸν Μπεκίρ μαζί μὲ ἄλλους τοὺς ἐκτέλεσε ἡ δικτατορία).

Ὁ Ἀριστοτέλης ἐνθουσιασμένος γιὰ αὐτὰ ποὺ ἄκουσε ἀπὸ τὸν Πετρήτ, τὰ πίστεψε καὶ τοῦ εἶπε καὶ αὐτός τοῦ Πετρήτ, ὅτι εἶχε κουβεντιάσει μὲ τὴν παρέα του. Τοῦ μίλησε γιὰ τὸν ἀγώνα καὶ γιὰ τὴν ὀμάδα ποὺ σχέδιαζε νὰ ἔφτιαχνε.

Ἔτσι μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ γεγονότα συνέλαβαν καὶ ἐμένα, ξέροντας ὅλες τὶς λεπτομέρειες.

Δέν τὰ χωρεῖ ἀνθρώπου νοῦς, τὸ τί τραβήξαμε μέχρι στίς 6-2-1975 πού μᾶς μεταφέραν στὸ στρατόπεδο τοῦ βορρᾶ στὸ Σπάτς.

Ἐμᾶς τοὺς τρεῖς πού ἤμασταν στὴν ἀνάκριση ἦταν σίγουρο ὅτι θὰ μᾶς τιμωροῦσαν.

Αὐτὸ πού σκόπευαν τὰ ὄργανα τοῦ κράτους ἦταν νὰ μᾶς ἔκαναν ὁμάδα καὶ μὲ κάποιον ἄλλον, πιὸ ἡλικιωμένο ἀπὸ ἐμᾶς, τοῦ ὁποίου θὰ τοῦ φόρτωναν ὅλες τὶς εὐθύνες καὶ στὸ τέλος θὰ τὸν σκότωναν.

Τὸ περιεχόμενο τῶν προκηρύξεων τοὺς λύσσαξε. Ὅταν τὶς διάβαζαν γίνονταν ἔξω φρενῶν. Οἱ προκηρύξεις ἔγραφαν:

«Ὁ Ἐνβέρ Χότζια εἶναι ἐγκληματίας, εἶναι ὁ κόκκινος Χίτλερ, εἶναι γαῖδαρος, στὴν Ἀλβανία κυριαρχεῖ ἡ φτώχεια, . . . Μᾶς γκρέμισαν τὶς ἐκκλησίες μας, αὐτὸς εἶναι σατανᾶς. Σηκωθείτε λαὲ στὴν ἐπανάσταση, νὰ δοῦμε μιὰ ἄσπρη μέρα. . . τὸ τέλος πλησιάζει. . . »

Τέτοια καὶ ἄλλα ἀπλᾶ λόγια γράφαν οἱ προκηρύξεις.

Στὴν Ἀλβανία ἦταν ἐλάχιστες αὐτὲς οἱ περιπτώσεις, δηλαδή γραπτὴ προπαγάνδα. Φαντάσου, ὅτι ἀφοῦ σὲ τιμωροῦσαν 10 χρόνια φυλακὴ γιατί εἶχες πεῖ ὅτι τὸ μαγαζὶ δὲν ἔχει ζάχαρη, λάδι. . . κλπ. τί ἔπρεπε νὰ ἀντιμετώπιζες ὅταν ἔκανες ἐκκλήση γιὰ γενικὴ ἐπανάσταση. Μόνο ἓνας ΘΕΟΣ τὸ ἤξερε.

Αὐτοὶ οἱ βάρβαροι ζητοῦσαν αἷμα, δὲν ἱκανοποιήθηκαν πού μᾶς τρέλαναν.

Προσπάθησαν νὰ μᾶς κάνουν ὁμάδα μὲ ἓναν συμπατριώτη μας ἀπὸ τὸ χωριὸ Γορίτσα πού ἐγὼ δὲν τὸν γνώριζα καθόλου, μὲ τὸν κ. Βαγγέλη Παππᾶ. Τὸν Βαγγέλη τὸν εἶχαν συλλάβει στίς 29-4-1974.

Μιὰ φορὰ μὲ πῆραν ἀπὸ τὸ κελλὶ τρεῖς ἀστυνομικοί. Ἐνας ἀπὸ πίσω καὶ οἱ ἄλλοι δύο ἀπὸ τὰ μπράτσα. Μὲ ἀρπάξαν καὶ δίχως νὰ πιάσουν τὰ πόδια μου τσιμέντο, μὲ πέταξαν στὸ δωμάτιο τῶν βασανιστηρίων, σὰν οἱ χασάπηδες πού παίρνουν τὸ πρόβατο ἀπὸ τὴ μάντρα καὶ τὸ πετοῦν στὸ σφαγεῖο.

Ἐγὼ ἤμουν ὁ «κακοῦργος». Πλήρωνα τὶς ἁμαρτίες. Ἀπέναντί μου, σὰν τὸ κεράκι πού σιγοςβήννει, στεκόταν ἓνας ἄλλος

«κακοῦργος». Αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο τὸν ἔβλεπα γιὰ πρώτη φορά.

Οἱ δῆμιοι, στὸ ὄνομα τῆς δικτατορίας τοῦ προλεταριάτου, μᾶς σταύρωναν.

Μετὰ ἀπὸ μιὰ στιγμή ἀκούστηκε τὸ οὐρλιασμα τοῦ δῆμιου, τοῦ ἀνακριτῆ Hamdi Pula, πὸ εἶπε:

«Ἀκοῦς γερόλυκε τοῦ Μαναρχοφασίστα, εἶστε ἐσεῖς οἱ παλαιοὶ λύκοι, πὸ παρασύρετε τοὺς νέους μας. Σὰν τοῦτο τὸ κουτάβι ἔχουμε πολλὰ στὰ κελλιά. Ὁμολόγησε γιὰ νὰ μὴν σοῦ δώσουμε μιὰ σφαῖρα στὸ ριζόφτι! Ἄν μετανοήσης, τὸ Κόμμα θὰ σὲ χαρίσει, μίλα».

-Τὶ νὰ πῶ; δὲν ξέρω τίποτα.

Ἔπρεπε νὰ μιλοῦσε γιὰ ἀνύπαρκτα ἐγκλήματα, πὸ ἴσως οὔτε ἀπὸ τὸ μυαλὸ δὲν τοῦ ἔχουν περάσει ποτές.

Ἐπιχείρησα νὰ πῶ ὅτι δὲν τὸν γνωρίζω. Δὲν πρόφθασα ὅμως νὰ τελειώσω τὴν πρόταση, καὶ αὐτόματα καρφώθηκαν τὰ ἐγκληματικά χέρια ἀπάνω μου, καὶ μὲ τὸν ἴδιο τρόπο πὸ μὲ ἔχουν πάρει μὲ πέταξαν πάλι στὸ κελλί. Δὲν πρόφθασα νὰ σκεφτῶ τὸ σκηνικὸ πὸ πέρασε. Ξανάνοιξε ἡ θύρα καὶ μπῆκαν στὸ κελλί οἱ χασάπηδες. Μὲ γύμνωσαν καὶ ἀφοῦ μοῦ ἔδωσαν παταριά κλωτσές καὶ γροθιές, μοῦ μέτρησαν στὸ γυμνὸ κορμὶ 50 ζόρες (μαστιγώσεις). Ἐκαιγα σὰν νὰ εἶχα πάρει φωτιά. Στὸ τέλος ἦρθε ὁ ἀρχιχασάπης ὁ Hamdis, μὲ κύτταξε, χαμογέλασε καὶ ἱκανοποιημένος εἶπε: «Νὰ τὸν κρατήσετε δεμένον 5 μέρες χεροπόδαρα, τὸν μασκαρᾶ. Ποῦ θὰ μᾶς πᾶς, τοῦτο σᾶς περιμένει» καὶ μοῦ ἔσφιξε δυνατὰ τὸ πιστόλι στὸ κεφάλι.

(Τὸ Β. Παπᾶ τὸν τιμώρησαν 6 χρόνια φυλακὴ γιὰ διαφώτιση καὶ τὸν ἔβαλαν στὸ στρατόπεδο τοῦ Μπάλς).

Μὲ ἔβαλαν στὸ κελλί ἀρ. 8 καὶ μοῦ ἔφεραν ἕναν χαφιέ, γύφτο τὸν Π. Ρ. ἀπὸ τὸ Ἀργυρόκαστρο. Αὐτὸ τὸ μαρτύριο συνέχισε γιὰ 70 μέρες. Ὄταν τὸν τράβηξαν τὸν γύφτο ἀπὸ τὸ κελλί μου, (ἦταν τιμωρημένος γιὰ ποινικὰ ἀδικήματα, κλοπές κλπ.), ἦταν σὰν νὰ μὲ ἐλευθέρωσαν.

Η ΔΙΚΗ (16-12-1974)

Ήταν Δεκέμβριος.

Ένα ψυχρό πρωί, ένιωσα μιὰ ιδιαίτερη κινητικότητα τῶν πολιτῶν (ἀστυνομικῶν) καὶ εἶδα στὴν τρύπα τῆς πόρτας τὸ μάτι τοῦ διευθυντῆ τῶν κελλιῶν ποὺ στὰ γρήγορα ἔκανε ραδιοσκοπία (ἔλεγχο) στὸ κελλί μου.

Σὰν ὁ ἀτυχῆς τυφλός, ποὺ τοῦ ἀναπτύσσεται τὸ αἶσθημα τῆς ὄρασης καὶ «βλέπει» δίχως τὰ μάτια του, ἔτσι καὶ στοὺς κρατούμενους ἀναπτύσσεται ἀπίστευτα ἡ προνόηση. Ἀπὸ τὸ θόρυβο τῶν βημάτων, ξέραμε κάθε φορὰ τὸ ποιὸς περνοῦσε ἔξω ἀπὸ τὰ κελλιά μας.

Λένε, ὅτι στὴν ἐρημιά, ὅταν εἶναι κοντά σου λύκος, δίχως νὰ τὸν βλέπεις καὶ δίχως νὰ τὸ ξέρεις, ἀνατριχιάζεις. Ἔτσι νιώσαμε ἐμεῖς, ὅταν οἱ βρυκόλακες περιτριγυροῦσαν ἔξω ἀπὸ τὰ κελλιά μας, ἀνατριχιάζαμε.

Τὶ τάχα θέλαν πάλι μὲ μένα;

Γρήγορα ἄνοιξαν τὴν πόρτα, καὶ μὲ νοήματα, μοῦ εἶπαν νὰ τοὺς ἀκολουθήσω. Στὸ διάδρομο περίμενε ὁ κουρέας.

Γιατί; Σήμερα δὲν εἶναι ἡ μέρα του. Μὲ ζύρισαν καὶ μοῦ πέταξαν τὰ παπούτσια. Μὲ πῆγαν στὴ βρύση, ἔρριξα λίγο νερὸ στὰ μάτια. Μὲ ἀγνάντεψε ὁ διευθυντῆς τῆς φυλακῆς ἀπὸ τὸ κεφάλι μέχρι τὰ πόδια καὶ μοῦ εἶπε:

«Τώρα ἔγινες σὰν τὸ πουλάκι». Τὸν ρώτησα: «Ποῦ θὰ μὲ πᾶτε;!» Οἱ πολίτῆς ἔφεραν καὶ τὸν Ἀριστοτέλη. Μᾶς ἔδεσαν. Ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ διευθυντῆ: «Τώρα θὰ σᾶς πᾶμε στὸ ράφτη, θὰ σᾶς κόψει τὸ κουστούμι».

Μὲ τὸ «Τζίπ», σὲ δυὸ τρία λεπτά, φθάσαμε στὴν αἴθουσα τοῦ Δικαστηρίου.

Ἡ καταδίκη μας εἶχε ἀποφασισθεῖ ἀπὸ πρὶν. Τὸ δικαστήριον ἦταν τυπικόν.

Ἡ δίκη ἔγινε μὲ τὶς θύρες κλειστές. Τότε δικηγόροι δὲν ὑπῆρχαν, τὸ Κόμμα ἦταν ὁ προστάτης τῆς δικαιοσύνης.

Προσκαλεσμένοι ἦταν ἡ βουλευτίνα τῆς «μειονότητας», ἡ Βικτωρία Τσιούρη καὶ ὁ δημοσιογράφος ἀπὸ τὴ Δερβιτσιάνη, Χρῆστος Ντρίτσος.

Μετὰ ἀπὸ τὴν παρουσίαση τοῦ «ἐγκληματικοῦ μας ἔργου», πέρασαν στὴν αἴθουσα οἱ μάρτυρες.

Δὲν ἤξερα ὅτι εἶχα καί. . . μάρτυρα. Καθόμουν σ' ἓνα θρανίον μὲ τὸν Ἐφιάλτη καὶ δὲν τὸ ἤξερα. Αὐτὸς ἦταν ὁ συμμαθητῆς μου ἀπὸ τὸ Χάσκοβο, ὁ Γιώργος Κούγκουλης. Ὅταν ἄκουσα τὸ ὄνομα του, νόμισα μήπως θὰ μὲ ἐπαινοῦσε.

Ὁ μάρτυρας εἶπε σὰν παπαγάλος ὅ,τι τοῦ ἔχουν μάθει καὶ ἔφυγε κατατρομαγμένος.

Εἶπε ὅτι:

«Στὸ Σχολεῖο μὲ φώναζαν Δομάζο, κατηγορεῖ τὸ ποδοσφαιρό μας καὶ παινεύει τὸ Ἑλληνικόν. Ἔλεγα ὅτι τὰ μαγαζιά εἶναι ἀδειανά, μιλοῦσα γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ ὅτι τοῦ εἶχα προτείνει νὰ λιποτακτούσαμε στὴν Ἑλλάδα».

Ὁ Εἰσαγγελέας τοῦ Νομοῦ Ἀργυροκάστρου, Βαγγέλης Ρίζας (ἀπὸ τὴν Κορυτσᾶ) πρότεινε:

«Γιὰ τὸν Ἀριστοτέλη Ξέρρα ὡς ἀρχηγὸ 10 χρόνια, γιὰ τὸν Κώστα Κυριακοῦ 9 χρόνια καὶ γιὰ τὸν Σωκράτη Μῆλο (δίχως τὴν παρουσία του), εἰσαγωγή στὸ τρελοκομεῖο γιὰ νὰ τὸν φέρομε στὰ λογικά του».

Καὶ ἡ ἀπόφαση τοῦ δικαστηρίου ἦταν ἡ ἴδια. Δὲν ἄλλαξε τίποτα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πρότεινε ὁ εἰσαγγελέας.

Δὲν μπόρεσαν νὰ στηρίξουν ἐναντίον μου καὶ τὴν κατηγορία γιὰ λιποταξία, ὅπου θὰ μὲ τιμωροῦσαν 20 χρόνια, ὡς ἀρχηγό. Τὸ Ἀνώτερο Δικαστήριον, ὅταν συνεδρίασε γιὰ τὴν ὑπόθεσή μας, μᾶς ἄφησε τὶς ἴδιες ποινές.

ΣΤΟ ΚΕΛΛΙ (ΑΡ. 1) ΚΑΙ Ο «ΛΥΚΟΣ»

Στὸ κελλί (ἀρ. 11) μὲ κράτησαν 40 μέρες, ἔπειτα μ' ἔβαλαν στὸ κελλί (ἀρ. 8). Σὲ αὐτὸ τὸ κελλί μὲ κράτησαν 210 μέρες. Μετὰ τὴν 15-1-75, ποὺ θεωρητικὰ εἶχε λήξει τὸ μαρτύριο, γιατίι ἡ ὑπόθεσή μας δικάστηκε καὶ ἀπὸ τὸ Ἀνώτερο Δικαστήριον, μ' ἔβαλαν στὸ κελλί (ἀρ. 1), στὸ μεγάλο μπουντρούμι. Αὐτὸ ὀνομαζόταν «καούσι». Ἐκεῖ συγκέντρωναν ὅλους τοὺς τιμωρημένους.

Μετὰ ἀπὸ τόσον καιρό, τώρα ἤμουν πάλι μὲ τὸν φίλο μου τὸν Ἀριστοτέλη. Ἀφοῦ πέρασαν οἱ πρῶτες στιγμές, σιγανὰ καὶ μὲ ἀπερίγραπτο τρόπο, ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του, βγήκαν, γιὰ νὰ ἤχοῦν πάντα στὰ αὐτιά μου, τὰ πονεμένα του λόγια:

«Κώστα σὲ πῆρα καὶ ἐσένα στὸ λαιμό μου».

Προσπάθησα νὰ τὸν πείσω, ὅτι ἐγὼ ἂν δὲν λιποταχτοῦσα, ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ κατέληγα φυλακή, γιατίι εἶχα ἐκδηλώσει σὲ πολλοὺς τὰ αἰσθήματά μου καὶ τὸν παρακάλεσα νὰ μὴ τὸ σκεφτόταν ποτὲ πιά αὐτό.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἦταν ὁ αὐτουργὸς τῶν προκηρύξεων, γι' αὐτὸ καὶ ὑπόφερε ἀφάνταστα βασανιστήρια. Πιὸ ἐπιζήμιοι καὶ ἐπικίνδυνοι γιὰ τὸ Κόμμα, ἦταν ἐκεῖνοι ποὺ ξυπνοῦσαν καὶ ξεσήκωναν τὸν κόσμον, παρὰ ἐκεῖνοι ποὺ λιποταχτοῦσαν, τὶς οἰκογένειες τῶν ὁποίων τὶς ἐξόριζαν, τρομοκρατώντας τὸν λαό.

Πρὶν λίγους μῆνες, εἶχαν συλλάβει 5-6 Βλαχόφωνους ἀπὸ τὸ Πωγῶνι καὶ ἀπὸ τὴ Λιουτζιουριά, τοὺς ὁποίους τοὺς κατηγοροῦσαν γιὰ πράκτορες τῆς Ἑλλάδας. Τώρα οἱ Κανίβαλοι εἶχαν ἄλλα θύματα, ἐμᾶς μᾶς θυμόνταν ὅταν μᾶς ἔβλεπαν, τότε ἀγρίευαν καὶ μᾶς χτυποῦσαν μὲ κλωτσιές, ἔκαναν στὰ γρήγο-

ρα τὸ καθήκον τους. Στις 2-2-1975, ἄνοιξε ἡ πόρτα τοῦ καουσιῦ. Ὁ πολίτσας, δείχνοντας τὸν Ἀριστοτέλη καὶ ἐμένα εἶπε:

«*Τὰ δύο τὰ κουτάβια τοῦ Ἑλληνα, νὰ βγοῦν ἔξω*». Βγήκαμε, μᾶς ἔβαλε μπροστά, ἀνηφορήσαμε τὶς σκάλες καὶ μᾶς διέταξε νὰ σταματήσομε μπροστὰ στὶς ντουλάπες, ἀπέναντι ἀπὸ τὰ παράθυρα ποὺ βλέπαν στὴν αὐλή τῆς φυλακῆς. Οἱ ντουλάπες εἶχαν τὰ τρόφιμα ποὺ ἔφερναν οἱ οἰκογένειες τῶν κρατουμένων κάθε 15 μέρες. Σὰν νὰ γαύγιζε, οὔρλιαξε: «*Πάρτε αὐτὰ τὰ σκατὰ ποὺ σᾶς ἔχουν φέρει οἱ γριές σας καὶ βάλτε τα στὶς βρωμοτσάντες σας*».

Σὰν ρομπὸτ κάνεις αὐτὰ ποὺ ἀκούς, καὶ δίχως νὰ προβλέπεις καὶ οὔτε νὰ προλαβαίνεις νὰ σκεφθεῖς, περιμένεις τὶς ἐπόμενες ἐντολές. Πρέπει νὰ εἶσαι τέλειος παραλήπτης καὶ ἐκτελεστής αὐτῶν τῶν ἐντολῶν, γιὰτὶ διαφορετικὰ τὸ πληρώνεις πολὺ ἀκριβὰ. Μᾶς ἔδωσε μαζὶ καὶ μᾶς ἔσπρωξε πρὸς τὴν ἔξω θύρα τῆς λυκοφωλιᾶς. Ἀπὸ ἔξω ἦταν ἄλλος πολίτσας. Ἄνοιξαν τὴν θύρα μὲ τὰ δύο κλειδιά, ἀπὸ ἔξω καὶ ἀπὸ μέσα καὶ βγαίνοντας, ὁ Κανίβαλος μᾶς ἔδωσε ἀπὸ μιὰ κλωτσιά, καὶ μᾶς ἀποχαιρέτησε λέγοντας:

«*Φευγάστε στό μου. . . τῆς μάννας σας, τώρα θὰ πᾶτε στὸν βαρὺ τὸν ἴσκιο*». Περπατώντας γιὰ τὴν πόρτα τῆς αὐλοφυλακῆς, ἀκούστηκε ἡ βραχνιαστὴ λαλιά τοῦ Γιώργου Σουλιώτη, αὐτοῦ τοῦ φονιά, ποὺ ἦταν πάντα ἐργαλεῖο (ἄρ. ἓνα) τοῦ Ἐνβέρ Χότζια ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀλβανίας. Αὐτὸς εἶπε τζαρίζοντας: «*Ἄντε ζαγάρια, ἐκεῖ ποὺ θὰ πᾶτε, νὰ βγάνετε πολλὰ βαγόνια, εἶδατε τὴ μεγάλη καρδιά ποὺ ἔχει τὸ Κόμμα; Σας δικάσαμε τόσο λίγο!*» Ὁ Ἀριστοτέλης τοῦ εἶπε: «*Ἄς μᾶς σκοτώνατε, γιὰτὶ νὰ βγάλουμε ἐμεῖς πολλὰ βαγόνια γιὰ νὰ πίνεις ἐσὺ πολλές μπύρες*».

Ὅπως χτυπᾶν τὰ ἀνυπόταχτα σκυλιά, ἔτσι πέσαν παταριές ἐπάνω στὸν Ἀριστοτέλη ἀρκετὰ χαστούκια. Ἀλλὰ ὅσο καὶ νὰ μᾶς χτυποῦσαν, ἦταν ἡ τελευταία φορά. Ἐμεῖς «γλυτώσαμε», τώρα τοὺς φύγαμε.

Κολλητὰ μὲ τὴν πόρτα τῆς αὐλοφυλακῆς ἦταν ὁ «Λύκος». (Ἔτσι ἔλεγαν οἱ συναγωνιστὲς τὴν κλούβα ποὺ μετέφερε τοὺς φυλακισμένους). Οἱ σκλάβοι παραδόθηκαν σὲ ἄλλο ἀφεντικό. Μπαίνοντας στὸν «Λύκο», σήκωσα λίγο τὸ κεφάλι καὶ κύτταξα κλέφτικα τὸν οὐρανὸ μας. Φεύγοντας, προσπάθησα νὰ συ-

γκρατήσω στὴν ψυχὴ εἰκόνες, ποὺ τώρα μοῦ φαίνονταν ἐξαιρετικὰ μαγευτικές. Στὴν παγωμένη καὶ σκοτεινὴ νεκροφόρα, αἰσθανθήκαμε πιὸ καλά, μάθαμε νὰ ζοῦμε σὰν τὰ ποντίκια, στὴν ὑγρασία καὶ στὸ σκοτάδι.

Ἡ κλούβα ἦταν γεμάτη μὲ ποινικοὺς ἀπὸ τὰ κελλιά τῶν Ἀγ. Σαράντα. Ἀπὸ αὐτοὺς μάθαμε, ὅτι ταξιδεύαμε γιὰ τὴν πρωτεύουσα. Ἐκανε πολὺ κρύο, σπολλάτι* ποὺ ἡ «νεκροφόρα» εἶχε μόνο μιὰ μικρὴ τρύπα στὸ ταβάνι ὅσο γιὰ νὰ παίρναμε ἀναπνοή, ἂν ἦταν μεγάλο παράθυρο, σίγουρα ποὺ θὰ ἦταν χειρότερα. (Ἐδῶ μέσα τὸ καλοκαίρι ἦταν κόλαση).

---

* σπολλάτι: εἰς πολλὰ ἔτη, εὐχαριστία

